

Reforma systému péče o ohrožené děti a novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí

4. 10. 2012

Odbor rodiny a ochrany práv dětí

Kontext novely v rámci reformy systému péče o ohrožené děti

Změna systému práce orgánů sociálně-právní ochrany a soudů

Vytváření sítě služeb pro práci s rodinami a na podporu NRP

Rozvoj a profesionalizace pěstounské péče

Transformace pobytových zařízení

**N
O
V
Ý

S
Y
S
T
É
M**

Novela zákona o sociálně- právní ochraně dětí - **2012**

Dílčí novely dalších zákonů **2012**

Nový občanský zákoník **2014**

Nový zákon o podpoře rodin a NRP **2014**

Národní strategie péče o ohrožené děti

Národní akční plán na období 2012 - 2015

Národní akční plán na období 2016-2018

Obecné cíle

- Důsledná ochrana práv dětí, vytvoření podmínek pro zabezpečení výchovy a všestranného rozvoje dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí nebo v náhradním rodinném prostředí
- Změna orientace systému směrem k prevenci, díky níž odpadne nákladná a v mnoha případech neúčinná práce s dlouhodobě neřešenými problémy
- Zvýšení kvality systému zavedením standardů kvality a sjednocením postupů sociálně-právní ochrany dětí a osob pověřených k výkonu sociálně-právní ochrany dětí
- Vytvoření alternativ k nadměrnému umístování dětí do náhradní péče (systematická práce s rodinami a jejich podpora) a institucionální péče (funkční systém náhradní rodinné péče)

Změny v systému sociálně-právní ochrany dětí v ČR

Současná situace, která panuje v systému sociálně–právní ochrany dětí, vyžaduje:

- **změnu v chápání základních principů SPOD** (význam přirozených vztahů pro dítě, kompetence rodiny,...)
- **standardizaci práce a postupů všech subjektů v systému** (OSPOD, služby, pěstounská péče...)

aby tato agenda mohla efektivně sloužit potřebám a zájmům dítěte.

Postavení a činnost pracovníků sociálně-právní ochrany dětí v novém systému

- Vymezení funkce a činnosti pracovníka SPOD, včetně kurátora pro mládež v rámci změn zákonů 359/1999 Sb. a následně v novém zákoně o sociálních pracovnících
- Koordinace činnosti subjektů se vztahem k ochraně práv dítěte, OSPOD nese odpovědnost za řízení případu
- Zajišťování „gate keepingu“, každé dítě má právo vyrůstat v rodinném prostředí
- Preventivní působení při práci s dětmi a rodinami, včetně sanace
- Každá rodina má svého klíčového pracovníka, koordinátora řešení případu

Postavení a činnost pracovníků sociálně právní ochrany dětí v novém systému

- OSPOD vyhodnocuje práci s rodinou a vytváří individuální plán řešení
- Součástí individuálního plánu je zapojení širší komunity do práce s rodinou
- OSPOD jako objednatel služeb
- Činnost OSPOD je vymezena minimálními rámci (např. v oblasti vyhodnocování situace dítěte) a standardy kvality práce

Novela zákona 359/1999 Sb.

- Stanovení závazných postupů pro činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a dalších účastníků systému
- Zavedení standardů kvality práce a nastavení minimálních rámců činnosti pro všechny subjekty v systému
- Rozvoj náhradní rodinné péče, zvýšení podpory pěstounské péče, hmotné zajištění pěstounské péče na přechodnou dobu, změna způsobu příprav pěstounů, vytváření podmínek pro zřízení podpůrných a odlehčovacích služeb pro nové i stávající pěstounské rodiny

Činnost OSPOD

Využívání moderních metod sociální práce:

- vyhodnocování situaci dítěte a jeho rodiny
- na základě tohoto vyhodnocení budou OSPOD vytvářet individuální plán ochrany dítěte, který bude vymezovat příčiny ohrožení dítěte, opatření k zajištění jeho ochrany, opatření k poskytnutí pomoci rodině, časový harmonogram pro provádění jednotlivých opatření, budou v něm vymezeny cíle, jednotlivé kroky k jejich dosažení a hodnocení naplňování stanovených cílů
- případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí (multidisciplinární spolupráce OSPOD např. se školou, zdravotnickým zařízením, policií, sociální službou atd.)

Vyhodnocování situace dítěte a rodiny a individuální plán ochrany dítěte

Význam systematického hodnocení ohrožených dětí:

- Potřeba individualizovat přístup OSPOD ke konkrétním dětem a jejich aktuální i dlouhodobé situaci
- Možnost hodnotit pokrok nebo zhoršení kvality péče o děti
- Možnost objektivně stanovit nutnost a intenzitu intervence OSPOD do autonomie rodiny
- Možnost transparentně popsat zvolené postupy a rozhodnutí (klientům, právním zástupcům, soudu, kontrolním orgánům, atp.)
- Možnost plynulého předávání případů v rámci systému OSPOD (stěhování klientů, změna sociálního pracovníka, aj.)
- Ochrana před „obviněním“ z nečinnosti nebo neadekvátnosti zvolených intervencí, včetně možných trestně-právních souvislostí

Vyhodnocování situace dítěte – index ohrožení dítěte

Typ ohrožení	Znaky	Konkrétní projevy	RIZIKO
Fyzický stav dítěte	(Projevy fyzického týrání a zanedbávání)	Fyzický stav dítěte představuje pro dítě přímé ohrožení. Dítě vyžaduje bezprostřední zdravotnickou péči. Původci zdravotního stavu jsou rodiče. (*zde může jít často i problém, že rodina nemá peníze na jídlo či oblečení pro dítě; ne vždy tedy musí jít hned o nutnou zdravotní péči)	Vysoké
		Fyzický stav dítěte vyžaduje zvýšenou zdravotní péči, kterou rodiče nezvládají.	Střední
		Existuje podezření, že zdravotní stav dítěte není uspokojivý a rodiče nezvládají běžnou zdravotní péči.	Mírné
		Prostředí je věku a vývojovým potřebám přijatelné.	Žádné
Psychický stav dítěte	(Projevy psychického týrání nebo zanedbávání)	Dítě vykazuje výrazné odchylky od vývojové normy nebo nezvyklé chování. Stav je způsobený nedostatečnou nebo nevhodnou péčí/nepéčí rodičů.	Vysoké
		Dítě vykazuje výrazné odchylky od vývojové normy nebo nezvyklé chování. Rodiče nezvládají zajistit potřebnou péči.	Střední
		Psychický stav vykazuje mírné odchylky, rodiče nejsou jednoznačně schopni zajistit odpovídající péči.	Mírné
		Psychický stav je uspokojivý, rodiče jsou v případě potřeby schopni zajistit odpovídající péči.	Žádné

Vyhodnocování situace dítěte a rodiny

Sociální integrace	Dítě je zcela izolováno od svých vrstevníků nebo je neschopné sociálního kontaktu.	Vysoké
	Zvýšená izolace dítěte od okolí je voleno jako trest nebo je důsledkem nízkých výchovných kompetencí rodičů. Sociální projevy dítěte nejsou jednoznačně typické pro věk.	Střední
	V prostředí/výchově existují prvky, které mohou dítě omezit v sociálním vývoji.	Mírné
	Sociální vývoj odpovídá věku. Nejsou přítomny faktory, které by ho narušovaly.	Žádné
	Školní docházka (u dětí starších více jak 6 let) není plněna Zaměstnání dítěte/Úřad práce (u mládeže nad 15 let) – dítě je bez prostředků, bez vzdělání	

Vyhodnocování situace dítěte a rodiny

Zajištění základních potřeb	Péče o dítě	Nedostatek péče odpovídající věku vede k přímému ohrožení dítěte.	Vysoké
		Forma péče může vést k přímému ohrožení dítěte.	Střední
		Vyskytují se situace, které v budoucnu mohou znamenat ohrožení. Nejde o bezprostřední ohrožení ani ohrožení v blízké budoucnosti.	Mírné
		Péče je věku a vývojovým potřebám přijatelná.	Žádné
	Prostředí, ve kterém dítě žije	Prostředí představuje pro dítě přímé ohrožení.	Vysoké
		V prostředí se vyskytují faktory, které mohou vést k přímému ohrožení dítěte.	Střední
		V prostředí se vyskytují faktory, které v budoucnu mohou znamenat ohrožení.	Mírné
		Prostředí je věku a vývojovým potřebám přijatelné.	Žádné
	Rodiče – výchovné přístupy a jejich stav	Rodiče nebo jejich postupy představují pro dítě přímé ohrožení.	Vysoké
		V chování rodičů se vyskytují faktory, které mohou vést k přímému ohrožení dítěte.	Střední
		V chování rodičů se vyskytují faktory, které v budoucnu mohou znamenat ohrožení. Nejde o bezprostřední ohrožení ani ohrožení v blízké budoucnosti.	Mírné
		Prostředí je věku a vývojovým potřebám přijatelné.	Žádné

Vyhodnocování situace dítěte a rodiny – celkové zhodnocení

OBLAST	HODNOCENÍ			
Fyzický stav	Vysoké - střední - mírné – žádné			
	20 - 10 - 5 - 0			
Psychický stav	Vysoké - střední - mírné – žádné			
	20 - 10 - 5 - 0			
Sociální integrace	Vysoké - střední - mírné – žádné			
	20 - 10 - 5 - 0			
Péče o dítě	Vysoké - střední - mírné – žádné			
	20 - 10 - 5 - 0			
Rodiče – výchovné přístupy a jejich stav	Vysoké - střední - mírné – žádné			
	20 - 10 - 5 - 0			
Prostředí, ve kterém dítě žije	Vysoké - střední - mírné – žádné			
	20 - 10 - 5 - 0			
CELKOVÉ RIZIKO				
VYSOKÉ	STŘEDNÍ	MÍRNÉ	ŽÁDNÉ	
>15	10-15	1-10	0	

Vyhodnocování situace dítěte a rodiny – rizikové faktory

Zvyšují se s ohledem:

- na nízký věk dítěte
- není známa identita dítěte (nalezenec, baby box)
- příznaky psychického, fyzického, sexuálního zneužívání nejsou zjevné na první pohled či během rozhovoru
- nízký socio-ekonomický status rodiny
- zdravotní stav dítěte vyžaduje trvalou péči rodičů
- prvky násilí v rodině
- vícečetné sourozenecké skupiny
- cizí prvek (dítě s rodiči cizinci, dítě cizinec bez rodičů)
- opakované umístění dítěte mimo rodinu
- v rodině se již vyskytlo umístění jiného dítěte mimo rodinu

Vyhodnocování situace dítěte a rodiny – přínosy

- Vytvoření standardizovaných, jednoduchých a využitelných nástrojů hodnocení ohrožených dětí
- Nástroje musí sloužit k vstupní diagnostice potřeb dětí i zhodnocení rodičovských kompetencí, zároveň je nezbytné, aby jejich prostřednictvím bylo možno sledovat změny v kvalitě péče o děti
- Stanovení mezních hodnot, při jejichž dosažení je možno/nutno zvažovat zásah do autonomie rodiny
- Možnost identifikovat nejohroženější děti a vůči nim následně směřovat personální i finanční zdroje v systému ochrany dětí
- Možnost plynulého předávání případů kolegům bez narušení kontinuity poskytované intervence

Vyhodnocování situace dítěte a rodiny – přínosy

- Zkvalitnění a transparentnost poskytování sociálně právní ochrany dětí
- Objektivizace práce sociálních pracovníků – jistota při řešení obtížných, profesně nebo eticky sporných případů
- Vyšší profesní komfort – snížení obav z nařčení z neprofesionality nebo trestně-právních postihů
- Zvýšení kreditu profese sociálních pracovníků mezi ostatními pomáhajícími profesemi

Činnost OSPOD – další okruhy změn

- Okruh výchovných opatření, která mohou použít OSPOD a soudy se rozšiřuje
- Dochází k vymezení kurately pro děti a mládež a jejích specifik
- Standardizace výkonu sociálně-právní ochrany (standarty práce s klientem, standarty personálního zabezpečení a technického vybavení OSPOD atd.)

Náhradní rodinná péče

- Změny v oblasti zprostředkování
- Změny v oblasti výkonu pěstounské péče
- Pěstounská péče na přechodnou dobu
- Převod pěstounských dávek ze systému státní sociální podpory
- Zvýšení odměn za výkon pěstounské péče
- Diferenciace příbuzenské pěstounské péče prarodičů v oblasti hmotného zabezpečení
- Zrušení zařízení pro výkon pěstounské péče

NRP - zprostředkování

- Ruší se zprostředkování na úrovni MPSV (jen podněty)
- Možnost rozhodnout o zamítnutí žádosti i před provedením odborného posouzení žadatele, pokud krajský úřad v průběhu řízení zjistí závažné důvody, pro které nelze žadatele zařadit do evidence žadatelů
- Zprostředkování osvojení do ciziny – jen je-li ze všech okolností zřejmé, že dítěti nelze zprostředkovat pěstounskou péči ani osvojení v ČR, nebo nelze předpokládat, že by v budoucnu mohla dítě do péče převzít osoba příbuzná či blízká
- Přípravy k přijetí dítěte do rodiny (specifické u PPPD) – novela stanovuje rozsah min. 48 hodin (72 u PPPD), méně u druhožadatelů (min. 4 hodiny)

Pěstounská péče, „předpěstounská péče“

- Pokud je dítě umístěno rozhodnutím soudu v ústavní výchově ve ZDVOP či v PPPD, případně pokud s tím rodiče souhlasí, může OSPOD před rozhodnutím soudu o svěření dítěte do PP dítě svěřit do tzv. „předpěstounské péče“ osobě, která má zájem stát se pěstounem
- Novelou je zavedena možnost rozhodnutí o předpěstounské péči **zrušit** (dosud nebylo možné, ani pokud se např. ukázalo, že prostředí není pro dítě vyhovující)

Práva a povinnosti osob pečujících

- Pomoc se **zajištěním osobní péče** (“hlídací služba“) např. po dobu pracovní neschopnosti
- Pomoc se **zajištěním celodenní péče o svěřené děti v rozsahu min. 14 dní** v kalendářním roce („dovolená“)
- Právo na zprostředkování **psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci** min. 1x za 6 měsíců
- **Minimální rozsah poradenství** – bude stanovovat vyhláška

Práva a povinnosti osob pečujících

- Povinnost v souladu s IPOD udržovat a rozvíjet a prohlubovat **sounáležitost dítěte s osobami blízkými** (rodiče, sourozenci, další příbuzní...)
- Právo na **pomoc při plnění těchto povinností** včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku
- **Právo** na bezplatnou možnost **zvyšovat si znalosti a dovednosti** v oblasti výchovy a péče o dítě
- **Povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti** v rozsahu min. 24 hod. v době 12 kalendářních měsíců
- Povinnost **umožnit sledování naplňování dohody** o výkonu péče a spolupracovat s osobou pověřenou sledovat vývoj dětí

Dohody o výkonu pěstounské péče (příp. rozhodnutí)

- Dohody (rozhodnutí) o výkonu PPPD za účelem zajištění nároků pečujících osob (pěstouni, pěstouni na přechodnou dobu, osobně pečující poručníci apod.) – dle konkrétního dítěte a rodiny
- Subjekty oprávněné dohody uzavřít: obecní úřad obce s rozšířenou působností, krajský úřad, obec, osoby pověřené k výkonu SPOD
- Stanovena možnost výpovědi dohod
- Vznik nového nástroje systémového financování - státní příspěvek na výkon pěstounské péče (48.000,-Kč/rok/dohoda či rozhodnutí)

Převod pěstounských dávek ze systému státní sociální podpory

Z úpravy zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, bude do zákona o sociálně-právní ochraně dětí převedena úprava dávek pěstounské péče

Dávkami pěstounské péče jsou:

- příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
- odměna pěstouna,
- příspěvek při převzetí dítěte,
- příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla
- **příspěvek při ukončení pěstounské péče (25.000,-Kč) – nová dávka**

Zvýšení odměn pěstouna

Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc, není-li dále stanoveno jinak,

- a) 8 000 Kč, je-li pečováno o jedno dítě,
- b) 12 000 Kč, je-li pečováno o 2 děti,
- c) 20 000 Kč,
 - 1. je-li pečováno alespoň o 3 děti,
 - 2. je-li pečováno alespoň o jedno dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost),
 - 3. jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě, nebo
- d) 24 000 Kč, pečuje-li pěstoun alespoň o jedno dítě, které mu bylo svěřeno na přechodnou dobu, a toto dítě je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost).

Za každé další dítě svěřené do péče osoby pečující nebo osoby v evidenci se odměna pěstouna podle písmene c) bodů 1 a 2 zvyšuje o polovinu částky uvedené v písmenu a).

Diferenciace příbuzenské pěstounské péče prarodičů v oblasti hmotného zabezpečení

Pěstouni-prarodiče: **V případech zvláštního zřetele hodných může být odměna pěstouna přiznána i těmto osobám**, zejména s ohledem na sociální a majetkové poměry osoby pečující nebo osoby v evidenci a jejich rodiny a s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu dítěte. Pro účely rozhodnutí o přiznání odměny pěstouna je krajská pobočka Úřadu práce povinna si vyžádat vyjádření příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností. **Odměna „ve zvláštních případech“ bude i u prarodičů nároková.**

Odměna pěstouna se považuje za **příjem ze závislé činnosti** pro účely pojistného na sociální zabezpečení, pojistného na úrazové pojištění a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění

Pěstounská péče na přechodnou dobu

- Institut zaveden v roce 2006, téměř nevyužíván
- Zvláštní evidence PPPD, specifické posuzování i přípravy
- Jde o institut krizový, přechodný, cílem je umožnit rodičům upravit si poměry a převzít opět péči o dítě
- Důvody svěření dítěte do PPPD:
 - a) rodič nemůže ze závažných důvodů dítě vychovávat (např. hospitalizace, VTOS)
 - b) uplynutí doby, než je možné dát souhlas s osvojením (6 týdnů po narození dítěte)
 - c) uplynutí doby, než je rozhodnuto soudem o tom, že není třeba souhlasu rodiče s osvojením (6, resp. 2 měsíce), do budoucna sjednoceno na 3 měsíce

Pěstounská péče na přechodnou dobu

- Návrh na svěřenání dítěte do PPPD může soudu podat pouze OSPOD
- Soud rozhoduje rychlým předběžným opatřením dle § 76a odst. 1 věta druhá OSŘ, jde-li o případy dle písm. b), c)
- Soud nejméně 1x za 3 měsíce přezkoumává důvody trvání PPPD
- PPPD může trvat **maximálně 1 rok**

Osoby pověřené k výkonu SPOD

- Nové činnosti, které mohou pověřené osoby v rámci sociálně-právní ochrany vykonávat – zajištění přípravy žadatelů o NRP, možnost uzavřít s pěstouny dohodu o výkonu pěstounské péče, poskytovat odbornou pomoc a poradenství náhradním rodičům a jim svěřeným dětem
- Zvýšení nároků na kvalifikaci osob, které se bezprostředně podílejí v rámci pověřených osob na péči o děti
- Změny v oblasti vydávání pověření k výkonu sociálně-právní ochrany (např. závazné stanovisko kraje, kde má vzniknout nové zařízení sociálně-právní ochrany či jiná pověřená osoba)

Osoby pověřené k výkonu SPOD

- ZDVOP
 - zavedení limitů pro počet dětí umístěných ve ZDVOP a omezení počtu dětí na jednu pečující osobu (zvýraznění alternativy k ústavní péči a individualizace péče)
 - změny ve výši státního příspěvku pro tato zařízení
 - jasné stanovení práv a povinností ředitelů zařízení
 - omezení dob pobytu v zařízení
- Zavedení standardů pro výkon sociálně-právní ochrany pověřenými osobami v oblasti NRP a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
- Postupné sblížování se systémem sociálních služeb

Děkujeme za pozornost